

Nr 916

Av herr Keijer m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående skolväsendets centrala ledning m. m.

(Lika lydande med motion nr 752 i Första kammaren)

Det kommunala skolbyggandet är för närvarande i stor utsträckning reglerat genom statliga bestämmelser och av statliga myndigheter, dels genom skolstadgans föreskrift om lokalbehovsprövning, dels genom statsbidragsbestämmelserna och i anslutning till dem meddelade föreskrifter, dels ock genom arbetsmarknadsreglerande åtgärder och kontrollen av den kommunala upplåningen. Den centrala handläggningen av byggnadsärenden innefattar normalt tre stadier, nämligen lokalbehovsprövning, förhandsgranskning av skissritningar och prövning av statsbidragsansökan.

Kungl. Maj:ts proposition nr 83 år 1964 angående skolväsendets centrala ledning tar bl. a. upp till behandling frågan angående skolbyggnadsärendenas framtida handläggning.

Den organisationskommitté som tillkallats för att framlägga slutliga förslag beträffande omorganisationen av skolväsendets centrala ledning framhåller beträffande handläggningen av skolbyggnadsärenden bl. a. följande. Kommittén har ingående övervägt, hur kompetensfördelningen bör vara mellan det centrala ämbetsverket samt regionala och lokala organ. Enligt kommitténs uppfattning bör skolöverstyrelsen i största möjliga utsträckning befrias från handläggningen av individuella byggnadsärenden dels genom decentralisering till länskolnämnderna, dels genom utökning av den på detta område för närvarande ganska starkt beskurna kommunala beslämmanderätten.

Skolämbetsverkets uppgifter bör i första hand avse utvecklingsarbete, rådgivning och service, innefattande anvisningar, lokalprogram, typ- och uppställningsritningar etc. En sådan mera konstruktivt betonad verksamhet bör i möjligaste mån ersätta den nuvarande detaljerade kontrollen av varje särskild skolbyggnad i samband med statsbidragsproceduren. Genom det schabloniserade statsbidragssystemet kan statsbidraget, som grundas på en vid lokalbehovsprövning fastställd bidragsberättigande nettogolvyta, som regel fastställas utan förening med ritningsgranskning.

På grund av de genomgripande reformer som förestår av skolväsendet ovanför grundskolan föreslår kommittén emellertid att ritningsgransk-

ningen ännu en tid bör bibehållas för byggnader avsedda helt eller delvis för dessa skolformer. Däremot bör denna granskning kunna helt slopas för byggnad avsedd enbart för grundskolan.

Lokalbehovsprövningen måste enligt kommittén bibehållas som ett väsentligt led i såväl skolplaneringen som statsbidragsgivningen, men bör i fråga om byggnad avsedd enbart för grundskolan förläggas till länskolnämnderna. I övrigt bör lokalbehovsprövning tills vidare ske hos skolöverstyrelsen.

Bland de *remissyttranden* som propositionen på denna punkt anknyter till bör framför allt de båda kommunförbundens uppfattning uppmärksammas.

Dessa finner den principiella inriktningen av skolöverstyrelsens arbete med skolbyggnadsfrågorna med en starkare betoning av utvecklingsarbete, rådgivning och service tillfredsställande. Förslaget att ritningsgranskningen skall upphöra för byggnader avsedda enbart för grundskolan — samtidigt som lokalbehovsprövningen för sådana byggnader förlägges till länskolnämnden — utgör enligt förbunden ett värdefullt steg i riktning mot ett ökat kommunalt inflytande i fråga om skolbyggnadsärendena, vilket framstår som ett angeläget önskemål.

Förbunden anser vidare att tillkomsten av det nya skolämbetsverket väsentligt försvagar den motivering som tidigare kunde anföras för ett i förhållande till skolöverstyrelsen sidoordnat skolbyggnadsorgan. Den tidigare splittringen i skolbyggnadsärendenas handläggning på olika centrala myndigheter kommer i huvudsak att upphöra. Det starkaste praktisk-administrativa skälet för ett separat organ mister därigenom sin tyngd.

Även byggnadsstyrelsen tillstyrker kommitténs förslag att skolbyggnadsärendena i viss omfattning decentraliseras.

Från vissa håll har invändningar anförts mot slopande helt och hållet av ritningsgranskningen. Departementschefen tar fasta på dessa invändningar och ansluter sig till ett av statskontoret med anledning av ett uppdrag av Kungl. Maj:t utarbetat förslag om ett särskilt granskningsorgan för all statsunderstödd byggnadsverksamhet. Organet skulle eventuellt bildas genom en utökning av centrala sjukvårdsberedningen.

Syftet med tillskapandet av organet är att åstadkomma ett förbilligande av skolbyggnaderna genom en teknisk-ekonomisk granskning. Strävan att sänka kostnaderna är självfallet beaktansvärd och bör på allt sätt underlättas.

Statskontorets ovannämnda förslag har varit utsänt på remiss, och allvarliga erinringar har därvid anförts bland annat från skolöverstyrelsen, som framhållit följande.

För att bedöma skolbyggnadsekonomin kräves, säger överstyrelsen, kännedom om de faktorer, som har den största betydelsen i detta avseende.

Funktionskravet är givetvis det viktigaste. Att det är uppfyllt är en för-

utsättning för att byggnaden skall fylla sin uppgift. Funktionen sammanhänger med undervisningens organisation. Ju mer komplicerad denna är, desto större krav ställer den på anläggningens funktionsduglighet. Detta problem illustreras för vår del bäst med dagens förhållanden i den nya obligatoriska skolan, grundskolan.

Det är ingen tvekan om att de största besparingarna står att vinna genom en *rationell planering på det skolorganisatoriska området*. På basis av beräkningar om befolkningsutvecklingen inom en region eller kommun bestämmas skolorganisationen och bedömes behovet av nya skolanläggningar, deras lokalisering och dimensionering. En fellokaliserad och fel-dimensionerad skolanläggning innebär långt större ekonomisk katastrof än som kan vållas av olämplig planlösning eller växlande val av byggnads-material.

Näst skolplaneringen är *programskrivningen* den faktor, som kan ge de största besparingarna. Att spara utrymme är det säkraste sättet att begränsa byggnadskostnaderna. Detta sker dels genom generella anvisningar, dels genom fastställande av lokalprogram i de enskilda fallen. Det blir en avvägning mellan pedagogiska och ekonomiska faktorer.

De besparingar som kan göras på det rent *byggnadstekniska* området synes inte vara av den storleksordning som de, som kan vinnas genom rationell skolplanering eller utrymmesbesparande åtgärder. Men å andra sidan synes besparingssträvandena inte ha tillräckligt effektivt inriktats på detta område. Därför är ökade insatser här synnerligen önskvärda.

Vi instämmer i dessa skolöverstyrelsens synpunkter och finner att sådana insatser bör ske främst genom en intensifiering av rådgivning och granskning på det byggnadstekniska området. Denna torde låta sig göra utan att ett fristående skolbyggnadsorgan tillskapas. Granskningen — i den mån den över huvud taget bör förekomma annat än som en service-åtgärd — bör ske i skolöverstyrelsen och avse främst byggnadens funktionsduglighet.

För den tekniska och ekonomiska rådgivningen och informationen bör tillskapas ett serviceorgan. Detta skulle ha utvecklingsarbete och rådgivning som huvudsaklig uppgift, *däremot inte granskning av varje enskilt byggnadsföretag*. Utvecklingsarbetet borde bl. a. innebära tillämpning för skolbyggnadsverksamheten av rön och erfarenheter, som vunnits inom byggnadsområdet i allmänhet. Det förefaller naturligt att anknyta till nu pågående samarbete mellan skolväsendet och byggforskningen och inrätta ett sådant serviceorgan vid statens institut för byggnadsforskning.

Ställningstaganden och hemställan

Statsrådet ansluter sig i propositionen till förslaget om inrättandet av det av statskontoret föreslagna särskilda statliga organet men anser att vissa praktiska problem i samband härmed bör utredas. Med hänsyn härtill bör

enligt departementschefens mening förutom ritningsgranskningen såväl lokalbehovsprövningen som statsbidragsprövningen tills vidare förläggas till skolöverstyrelsen.

Propositionens formulering är synnerligen oklar men kan tas till intäkt för att *all* lokalbehovsprövning i motsats till vad som nu gäller tills vidare skall förläggas till skolöverstyrelsen. Det måste enligt vår mening vara ett kraftigt steg tillbaka i utvecklingen att, i samband med en utredning om decentralisering av beslutanderätten i många väsentliga skolfrågor, åter förlägga lokalbehovsprövningen till överstyrelsen för låg- och mellanstadiebyggen och att ej vidta den föreslagna decentraliseringsåtgärden för högstadiebyggena.

Vi hänvisar till enstämmiga uttalanden i denna fråga från kommunförbunden, byggnadsstyrelsen, statskontoret och skolöverstyrelsen. Vi vill därför föreslå riksdagen uttala, att lokalbehovsprövningen för byggnader till grundskolor snarast helt bör överföras till länskolnämnderna.

I fråga om *ritningsgranskningen* går yttrandena från de organ som tagit ställning till frågan helt isär. För vår del måste vi understryka att starka skäl talar för att organisationsutredningens förslag att helt slopa skissritningsgranskningen för byggnader inom grundskolan genomföres. Detta har också tillstyrkts av kommunförbunden och synes oss vara i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts uppdrag åt statskontoret att undersöka, i vilken mån man kan åstadkomma förenklingar i den administrativa handläggningen av skolbyggnadsärenden.

Den andra stora frågan som behandlas i denna del av propositionen rör ett eventuellt *inrättande av ett särskilt statligt organ för den tekniska-ekonomiska bedömningen av skolbyggnadsärenden*.

Enligt vår mening är som sagt inriktningen på att hålla kostnaderna för skolbyggnadsverksamheten nere av väsentlig betydelse. Som framgår av ovanstående synes dock endast mindre ekonomiska vinster kunna förväntas vid en ekonomisk-teknisk granskning. Ej heller materialvalet ger något betydande utslag i kostnadsnivån. Däremot har det enligt vår mening övertygande visats, att man genom en funktionell planering och programskrivning kan åstadkomma väsentliga ekonomiska fördelar.

I detta sammanhang har också noterats, att beräkningar av statskontoret och skolöverstyrelsen ger vid handen att skolbyggnadskostnaderna sedan 1957 pressats med 12 % om man tar hänsyn till penningvärdeutvecklingen.

Mot denna bakgrund vill vi ansluta oss till skolöverstyrelsens förslag om att tillskapa ett organ för information och rådgivning i rent byggnadstekniska frågor för byggnader avsedda för offentlig verksamhet. Organets huvuduppgifter blir utvecklingsarbete och rådgivning, däremot icke granskning av varje enskilt byggnadsförslag.

Detta organ kan således fullfölja och utveckla skolhusgruppens inom

byggforskningen verksamhet, men samtidigt få en stor uppgift som rådgivande organ.

Den närmare utformningen av detta organ bör bli föremål för särskild utredning.

Under återopande av vad vi ovan anfört vill vi förelå riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 83 besluta,

dels uttala att lokalbehovsprövningen för byggnader avsedda för grundskola snarast bör helt förläggas till länskolnämnderna,

att skissritningsgranskningen för byggnader avsedda för grundskola slopas,

dels uppföra tjänsterna inom nya skolöverstyrelsens byrå för skolbyggnadsärenden på ordinarie stat i enlighet med organisationskommitténs förslag,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av utformningen av ett statligt organ för utvecklingsarbete, information och rådgivning i byggnads-tekniska frågor i överensstämmelse med vad som ovan anförts.

Stockholm den 15 april 1964

Augustinus Keijer

Stellan Arvidson

Alf Wennerfors
